

Kananluita vai pyykinpesua

Kävin kahdessa taidenäyttelyssä. Aavan meren tällä puolen Nykytaiteen museossa Kiasmassa ei sytyttänyt minua lainkaan, Alastomat ja naamioidut Helsingin kaupungin taidemuseossa Meilahdessa sitäkin enemmän. Syynä ei ollut se, että Meilahdessa esillä oli enemmän vanhaa taidetta ja alastomien naisten kuvia. Eikä sekään, että puitteet olisivat olleet paremmat. En ihaile Kiasmaa silmittömästi, mutta Meilahden artikuloimattomaan tönkköotaloon verrattuna se on helmi.

Taiteilijat tekevät töitään ammatikseen ja saavat siitä suhteettoman huonon korvauksen. Intendentit, arvostelijat ja huutokauppiat selittävät taiteilijoiden töitä ammatikseen ja saavat siitä suhteellisen hyvän korvauksen.

Katso teosta, anna valta tunteillesi ja koe ahaa-elämyksiä. Yritä hakea teoksesta merkityksiä. Käy taidenäyttelyssä, kuuntele kiertokäyntien oppaita, lue taidekirjallisuutta. Itse taidat olla jo toivoton tapaus, mutta saata edes lapsesi määrätietoisien taidekasvatuksen kohteeksi.

Asiantuntijoiden kehotukset ovat vilpittömiä, mutta takana saattaa silti piillä fenomenologinen muoti-ilmiö, yritys vahvistaa katsojan uskoa siihen että meidän museossa merkityksettömiä töitä ei jumalauta seinille ripusteta, ikivanha kansanvalistajan asenne tai (väärin)käsitys siitä, että vain lapsuusiässä saadut elämykset muovaavat ihmisistä (nyky)taiteen ymmärtäjiä.

Kiasman avajaisnäyttelyn otsake herätti odotuksia, jotka eivät täyttyneet. Teokset vaikuttivat irrallisilta, vailla muuta suhdetta toi-

siinsa kuin järjestäjien ilmoitus siitä, että ne ovat nykytaidetta. Suomalaisuus ei ollut valintakriteeri vaan iskulause. Viittaus aavaan mereen oli harhaanjohtava, minun kaltaiseni vanhan tangonihailijan mielestä suorastaan sopimaton.

HS:n toimittaja haastatteli Kiasman intendenttiä. Tämä valitsi esimerkikseen kananluita tehdyn kattokruunun. Teos viittaa herkullisen kontrastisesti porvariskodin keskeiseen sisustuselementtiin, hän kertoi. Luut symboloivat syömistä ja syötäväksi joutumista, elämää ja kuolemaa, primitiivisiä rituaaleja, kirjoitusmerkkejä ja vaikka mitä. Kynttilät, jotka tosin eivät palaneet, edustavat ajan kulumista, valoa ja lämpöä. Tai miksei rakkautta ja romantiikkaa, kysyin minä. Tällaiset merkitykset raivaavat kuulemma tietä syvällisille taide-elämyksille.

Rajoja eivät siis aseta työ eikä tekijän mielikuviutus, vaan selittäjän mielikuviutus. Niinpä minun assosiaationi olivatkin erilaisia.

Ensimmäinen oli epäily siitä, että huolimattomasti puhdistetut luut alkavat haista ja levittää bakteereja.

Toinen oli toivomus siitä, että haju ja maku saattaisivat jännittävällä tavalla kohentaa nenän ja suun alistettua asemaa niiden inhimillisten aistien joukossa, joiden varassa taiteet lepäävät. Tämä nostaisi ruoan kilpailukykyiseksi taidelajiksi, mikä vastaa oivallisesti omaa käsitystäni.

Kolmas oli kysymys siitä, voidaanko sydäntä ja aivoja tässä yhteydessä pitää aisteina.

Tässä vaiheessa lopetin.

Meilahdessa on esillä Gallen-Kallelan maalaus *Démasquée* (1888), alastonkuva pariisilaisesta prostituoidusta. Se kertoo vaakuuttavasti taiteilijan kyvystä siveltimenkäytössä, sommittelussa, värien, valojen ja varjojen hallinnassa. Tällaisena taulua on ihailtu vuosikymmeniä Ateneumissa, missä sillä on oma paikansa suomalaiskansallisten merkkiteosten joukossa. Siveellisesti ryhdikkäälle katsojalle on tarjoutunut luonteva tilaisuus sen tosiseikan ohittamiselle, että työ viestii julkeasti sekä taiteilijalle itselleen että aikakaudelle omi-

puolesta: hillittömästä seksuaalisuudesta, maskuliinisesta sovinnismista, naisia halveksivasta asenteesta.

Fyysisesti taulu on sama kuin ennenkin. Mutta erilaisessa ympäristössä, keskusteluyhteydessä näyttelyn muiden töiden kanssa, sen maalaukselliset arvot saavat rinnalleen laajempia kulttuurisia merkityksiä. Kyseessä on uusi taulu, joka ei ole syntynyt pelkästään taiteilijan siveltimestä 1880-luvulla, vaan myös näyttelyn ammattitaitoisten tekijöiden aivoista 1990-luvulla.

Yksi Meilahden muista töistä on pinkka vastapestyjen ja -mankeloitujen näköisiä valkeita liinoja (Anne Siirtola: *Pylväs*. 1997). Irrallisena esimerkkinä nykytaiteesta, sellaisena kuin se saattaisi olla esillä Kiasmassa, työ tuskin puhuttelisi minua. Mutta kun se pannaan näytteille muiden samateemaisen teosten viereen — sadan vuoden takainen monumentaalimaalaus pesijätärinä rannalla tai pyykkinsä vaiheita televisiossa esittelevä perheenemäntä — kertoi se naisen orjuuttamisen historiasta tavalla, joka tietynasteisesti yksipuolisuudestaan huolimatta oli koskettava.

Portteja syvällisempään ymmärrykseen avaa se tosiseikka, että näyttelyn naisaiheet — alastomuus, perhe ja pyykinpesu — ovat tunnettuja teemoja taiteen historiassa.

Kiasmasta kerrotaan, että nykytaide alkaa v. 1960. Määritelmä on mekanistinen, staattinen, helppo ja oudosti vanhanaikainen. Mutta jos kriteeriksi valitaan kontekstuaalinen uustulkinta, siis sen kaltainen kuin Alastomat ja naamioidut-näyttelyssä on tehty, kuuluvat kaikki Meilahdessa esillä olevat teokset nykytaiteen piiriin. Määritelmä on harkinnanvarainen, muuttuva, vaikea ja luontevasti moderni. Teemanäyttelyitä on pidetty ennenkin. Tapana on esitellä kokoelma yhden taiteilijan töitä, jotka kertovat tekijän taidoista ja tyylikehityksestä. Oheistietoa saatetaan antaa elämänavaiheista, näytteillä voi olla henkilökohtaisia kirjoituksia tms. Mutta oireellista on, että usein aikakauden arvot, ajattelutavat, virtaukset ja muodit ohitetaan, koska niitä pidetään itsestään selvästi tunnettuina tai merkityksettöminä. Yksityinen voittaa yhteisen.

On väistämätöntä, hyväksyttävää ja haasteellistakin, ettei nykytaide avaudu yhtä helposti kuin vanha. Mutta miksi nk. kevyt nykymusiikki tai loppusoinnullinen runous ovat verrattomasti suositumpia kuin nk. vakava nykymusiikki tai moderni(stinen) runous? Vastaus on vaikeampi kuin asiantuntijat arvelevat.

Kiasmalaisten yritys siirtää katsoja aavan meren tuolta puolelta sen tälle puolelle ei onnistunut. Näyttelyn työt viittaavat illusorisiin maailmoihin, joista ihmisillä saattaa olla yksityisiä kokemuksia. Mutta matka tangosta kananluihin ja kananluista rakkauteen on pitkä ja asiantuntevien selitysten rasittama.

Meilahden näyttelyn työt viittaavat reaalisiin maailmoihin, joista ihmisillä on yhteisiä kokemuksia. Matka prostituutiosta tai pyykinpesusta naisen alistettuun asemaan on lyhyt. Asiantuntijoiden selityksiä ei juurikaan tarvita.

Pidän luopumista kalenterisidonnaisesta taiteenmäärittelystä Kiasman toiminnallisena elinehtona. Taidemuseoiden reviiriassa tämä vaatisi muutoksia. Jouduttaisiin puuttumaan moniin hallinnollisesti ja henkilökohtaisesti arkaluonteisiin asioihin, vakiintuneisiin käytäntöihin, virkanimikkeisiin ja muihin saavutettuihin etuihin, arvovaltakysymyksistä puhumattakaan. Mutta jos museon päätehtäväksi todella ymmärretään yleisön palveleminen, voidaan byrokraattiset esteet ylittää.

Kiasman näyttely menetti tuhannen taalan paikan, mikä heikentää uuden talon kiisteltyä arkkitehtuuria. Meilahden näyttely voitti tuhannen taalan paikan, mikä vahvistaa vanhan talon yhdentekevää arkkitehtuuria. Kummassakin tapauksessa seuraukset saattavat nimenomaan kävijämäärien suhteen muodostua kauaskantoisiksi. Sillä vaikka (museo)rakennukset ovat konkreettisia, muuttuvat niiden arkkitehtuurit tasatahtia ihmisten (näyttelyistä) saamien kokemusten kanssa.

Silti olen sitä mieltä, että arkkitehtuurinsa puolesta Meilahden talo joutaa purettavaksi. Mutta miten käy silloin korkeatasoisten koelmien, erinomaisten näyttelyiden ja ammattitaitoisen henkilökunnan, huudahtaa taiteenystävä. Ei hätää, vastaan minä. Siirretään toiminta Kiasmaan.

Asiantuntijat voivat olla sitä mieltä, että kirjoitan taiteista kuin maallikko. Tämä ei huolestuta minua. Paljon huolestuneempi olisin, jos asiantuntijat olisivat sitä mieltä, että kirjoitan taiteista kuin asiantuntija.